

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «КОВАЛЬ ТА ІНШІ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF KOVAL AND OTHERS v. UKRAINE)
(Заява № 22429/05)

Стислий виклад остаточного рішення від 15 листопада 2012 року

14 серпня 2001 року знайомі третього заявника Р. та О. прийшли до квартири заявників з проханням повернути їм електроінструмент. Третій заявник був відсутній вдома, але Р. та О. наполягали на поверненні інструменту та намагались проникнути до квартири. Перший заявник, погрожуючи їм газовим пістолетом, змусив їх піти. У зв'язку з цим Р. пішов до міліції зі скаргою на те, перший заявник погрожував йому зброєю. Після цього близько о 19:00 год. працівники міліції Г., Д. та Ф. разом з Р. та О. прибули за адресою заявників, де в подальшому виникла бійка, в результаті якої перший та третій заявники зазнали тілесних ушкоджень від працівників міліції, а другий заявник - від О. В подальшому першого та третього заявників було доставлено до відділу міліції, де, як стверджується, їх було також побито іншими працівниками міліції.

Близько о 23:00 год. того ж дня перший заявник прибув разом з двома працівниками міліції Т. та С. до своєї квартири та віддав їм газовий пістолет та електроінструмент, який в подальшому було передано Р. Третього заявника було звільнено в той же день.

15 серпня 2001 року щодо першого заявника та 17 серпня 2001 року щодо другого та третього заявників було проведено судово-медичну експертизу, в результаті яких у першого та третього заявників було встановлено наявність тілесних ушкоджень. В подальшому у другого заявника також було встановлено наявність тілесних ушкоджень, які могли бути спричинені 14 серпня 2001 року.

В різні дати заявники звертались до прокуратури м. Чернігова зі скаргами щодо незаконності затримання першого та третього заявників, їх побиття працівниками міліції, побиття другого заявника О., а також незаконності вилучення в них майна.

20 вересня 2001 року УМВС України в Чернігівській області було видано наказ щодо звільнення Г., Д. та Ф. за «негідну поведінку, неналежний рівень професійної майстерності», а також притягнення до дисциплінарної відповідальності Т. та С. Проте, висновком начальника УМВС України в Чернігівській області від 14 червня 2005 року було встановлено, що вказані працівники міліції так і не були звільнені у зв'язку з втратою відповідного наказу.

У той же день за результатами перевірки скарг заявників було винесено постанову про відмову в порушенні кримінальної справи, яку 31 жовтня 2001 року було скасовано прокуратурою м. Чернігова.

9 листопада 2001 року прокуратурою м. Чернігова за скаргами заявників було порушено кримінальну справу за фактом перевищення службових повноважень та спричинення тілесних ушкоджень першому та третьому заявників відповідними працівниками міліції. У подальшому прокуратурою неодноразово виносились постанови про зупинення досудового слідства та закриття кримінальної справи, які в подальшому прокуратура Чернігівської області і Деснянський районний суд м. Чернігова скасовували та повертали справу на додаткове розслідування. При цьому, в постановках про повернення кримінальної справи на додаткове розслідування неодноразово вказувалось на невиконання слідчими органами вказівок прокуратури та непроведення всіх необхідних слідчих дій. 14 грудня 2009 року було винесено постанову про зупинення досудового слідства у зв'язку з неможливістю встановити винних осіб. На час постановлення рішення Європейського суду з прав людини (далі - Європейський суд) подальший хід кримінального провадження щодо цього був невідомий.

У березні 2008 року третій заявник звернувся до Деснянського районного суду м. Чернігова з цивільними позовом щодо Р. та Чернігівського МВ УМВС України в Чернігівській області про витребування майна (електроінструменту) з чужого незаконного володіння. 10 листопада 2008 року третьому заявнику було відмовлено в задоволенні його позову. 6 лютого 2009 року апеляційний суд Чернігівської області залишив вказане рішення без змін. 5 червня 2009 року Верховний Суд України відмовив третьому заявнику у відкритті касаційного провадження по цій справі у зв'язку з необґрунтованістю його скарги.

Перший, другий та третій заявники скаржились до Європейського суду за ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція) на те, що їх було побито ввечері 14 серпня 2001 року працівниками міліції; перший та третій заявники - на те, що їх було побито у відділі міліції і що це становило катування; перший, другий та третій заявники - на те, що не було проведено ефективного розслідування їхніх відповідних скарг.

Перший та третій заявники скаржились за ст. 1 Протоколу № 4 до Конвенції на те, що їх затримання було здійснене для того, щоб змусити їх виконати договірне зобов'язання (зокрема, повернути електроінструмент). Цю скаргу заявників Європейський суд вирішив розглядати за п. 1 ст. 5 Конвенції.

Заявники також скаржились за ст. 8 Конвенції на те, що працівники міліції двічі незаконно проникли в їхню квартиру та не захистили їх дім від втручання третіх осіб.

Крім того, перший та третій заявники скаржились за ст. 1 Першого протоколу до Конвенції на те, що працівники міліції незаконно вилучили в них електроінструмент та газовий пістолет. Цю скаргу Європейський суд в подальшому визнав прийнятною лише в частині вилучення електроінструменту. Інші скарги першого та третього заявників Європейський суд визнав неприйнятними.

Європейським судом було констатовано порушення матеріального аспекту ст. 3 Конвенції щодо першого та третього заявників у зв'язку з тим, що вони були піддані нелюдському поводженню з боку працівників міліції, оскільки державою-відповідачем не було встановлено, що застосування до цих заявників сили з боку працівників міліції було законним та абсолютно необхідним і що всі наявні у заявників тілесні ушкодження були спричинені не внаслідок жорстокого поводження у відділі міліції. При цьому, у матеріалах справи відсутні факти, які б вказували, що наявні у першого та третього заявників тілесні ушкодження могли виникнути до контакту з працівниками міліції.

З огляду на те, що національними органами було визнано непрофесіоналізм працівників міліції і що вони не запобігли вчиненню насильницьких дій з боку О. щодо другого заявника, Європейський суд дійшов висновку, що мало місце порушення матеріального аспекту ст. 3 Конвенції щодо другого заявника, оскільки представники держави несуть відповідальність за завдання їй тілесних ушкоджень з боку О.

Порушення процесуального аспекту ст. 3 Конвенції щодо першого та третього заявників було констатовано з огляду на те, що незважаючи на те, що ще в серпні 2001 року було встановлено факт застосування працівниками міліції сили щодо цих заявників, після восьми років слідства і неодноразових повернень кримінальної справи на додаткове розслідування кримінальне провадження було зупинене у зв'язку з неможливістю встановити винних осіб. При цьому, національні органи самі звертали увагу на численні недоліки слідства, а рішення про звільнення відповідних працівників міліції так і не було виконано.

Порушення вказаного положення Конвенції було також констатоване щодо другого заявника, оскільки, незважаючи на те, що було проведено певне розслідування за її скаргами на побиття паном О., жодного рішення з цього приводу винесено не було.

Порушення п. 1 ст. 5 Конвенції щодо першого та третього заявників було констатоване у зв'язку з тим, що позбавлення їх свободи не було належним чином задокументовано.

Порушення ст. 8 Конвенції було констатоване у зв'язку з тим, що втручання у право заявників на повагу до їх житла було непропорційним переслідуваній меті, оскільки ані до проникнення працівників міліції до квартири заявників з метою вилучення в них електроінструменту та газового пістолету, ані після цього, жодного відповідного рішення не було ухвалено з цього приводу і тому таке втручання не мало відповідних та достатніх підстав. Крім цього, з огляду на те, що порушення кримінальної справи за фактом перевищення службових повноважень щодо цих працівників міліції та застосування сили щодо першого та третього заявників, Європейський суд дійшов висновку, що заявники не мали гарантій захисту від зловживання та свавілля з боку працівників міліції.

З огляду на висновки, яких дійшов Європейський суд, констатуючи порушення ст. 8 Конвенції-у цій справі, висновки державних органів щодо перевищення службових повноважень відповідними працівниками міліції та відсутність будь-якого судового рішення, яке б дозволяло вилучення у

третього заявника електронінструменту, Європейський суд констатував порушення ст. 1 Першого протоколу до Конвенції щодо цього заявника у зв'язку з тим, що таке вилучення було незаконним і становило втручання у його право на мирне володіння майном.

Розглянувши справу, Європейський суд:

- «1. *Оголошує* одноголосно скарги першого, другого та третього заявників за статтею 3 Конвенції, скарги першого та третього заявників за статтею 5 Конвенції та скаргу третього заявника за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції прийнятними.
2. *Оголошує* більшістю голосів скаргу заявників за статтею 8 Конвенції прийнятною.
3. Оголошує одноголосно решту скарг у заяві неприйнятними.
4. *Постановляє* одноголосно, що було порушення матеріального аспекту статті 3 Конвенції щодо першого, другого та третього заявників.
5. *Постановляє* одноголосно, що було порушення процесуального аспекту статті 3 Конвенції щодо першого, другого та третього заявників.
6. *Постановляє* одноголосно, що було порушення пункту 1 статті 5 Конвенції щодо першого та третього заявників.
7. *Постановляє* шістьма голосами проти одного, що було порушення статті 8 Конвенції.
8. *Постановляє* одноголосно, що було порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції щодо третього заявника.
9. *Постановляє* одноголосно, що:
 - а) що протягом трьох місяців від дня, коли рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має сплатити заявникам наведені нижче суми, які мають бути конвертовані у національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - i) пану Михайлу Петровичу Ковалю - 284 (двісті вісімдесят чотири) євро відшкодування матеріальної шкоди разом з будь-якими податками, які можуть нараховуватись;
 - (ii) пану Михайлу Петровичу Ковалю - 12 000 (дванадцять тисяч) євро відшкодування моральної шкоди разом з будь-якими податками, які можуть нараховуватись;
 - (iii) пані Ганні Петрівні Коваль - 6 000 (шість тисяч) євро відшкодування моральної шкоди разом з будь-якими податками, які можуть нараховуватись;
 - (iv) пану Дмитру Михайловичу Брик - 12 000 (дванадцять тисяч) євро відшкодування моральної шкоди разом з будь-якими податками, які можуть нараховуватись;
 - (v) 4 500 (чотири тисячі п'ятсот) євро відшкодування судових витрат разом з будь-якими податками, які можуть нараховуватись заявникам.
 - (b) зі впливом зазначеного тримісячного строку і до повного розрахунку на ці суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в цей період, плюс три відсоткових пункти.
10. *Постановляє* одноголосно, що встановлення порушення статті 8 Конвенції само по собі є достатньою справедливою сатисфакцією будь-якої моральної шкоди, якої зазнав четвертий заявник.
11. *Відхиляє* одноголосно решту вимог заявників щодо справедливої сатисфакції.»